Аннотация

В статье освещены вопросы эстетической подготовки будущих воспитателей в институтах народного образования в 20-30-х гг.; проанализовано формы и методы работы кафедры искусствоведения, организацию педагогической практики.

Подано до редакції 06.04.2009.
Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Танько Т.П.

© 2009

Короткова Ю.М.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ГРЕЦІЇ (1824-1933 рр.)

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна українська педагогічна наука відчуває потребу в реформуванні шкільної та вищої освіти, яке неможливо здійснити без підвищення якості професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема для початкової школи. Саме останні закладають фундамент для подальшого особистісного розвитку дитини, формування її життєвої компетентності, потреби в навчанні протягом життя тощо.

Одержання відповіді на питання сучасності пов'язане із вдумливим осмисленням минулого, як своєї країни, так і зарубіжних, об'єктивною оцінкою історичних реалій, вивченням історичних коренів соціально-педагогічних ідей, фактів, теорій, концепцій, досвіду педагогів минулих років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Процес підготовки педагогічних кадрів різного профілю в зарубіжних педагогічних навчальних закладах висвітлено в працях А.Василюк (Польща), В.Гаманюк (Німеччина), О.Озерської (Японія), О.Проценко (Греція), В.Семілетко (Норвегія), Н.Яцишин (Велика Британія) та ін. Вказані автори, досліджуючи переважно сучасний стан підготовки вчителів, подають короткий ретроспективний аналіз ґенези цієї підготовки в тій чи іншій країні. Щодо Греції, то питання становлення і розвитку професійної підготовки вчителя початкових класів залишилось поза увагою науковців.

Формулювання цілей статті... З огляду на вищесказане мета статті – простежити процес становлення і розвитку теорії та практики професійної підготовки вчителя початкових класів у Греції в період з 1824 по
1933 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження... Загальновідомим є той факт, що Греція майже чотириста років (1453 – 1821 рр.) перебувала під владою Турції. Тому, за цей час національна освіта, в тому числі і педагогічна, майже не розвивалась, а організацією і забезпеченням навчання піклувались представники церкви та заможні греки, які отримали освіту за кордоном. Лише після здобуття Грецією незалежності 25 березня 1821 року почалося відродження грецької національної освіти.

Так, у 1824 р. було створено перше педагогічне училище у місті Аргос, яке через економічні нестатки у червні 1825 р. припинило свою діяльність так і не здійснивши випуску перших педагогів [1, с. 24].

Кількома роками пізніше за розпорядженням президента Греції Іоанна Каподістрія були створені центральна школа (Κεντρικό Σχολείο) (1829 р.) та зразкова школа (Πρότυπο Σχολείο) (1830 р.) з метою короткотривалої підготовки та перепідготовки вчителів із застосування ними розповсюдженого на той час методу взаємонавчання (αλληλοδιδακτική μέθοδος[1]) [1, с. 25-27].

Значною подією у розвитку професійної підготовки вчителів початкових класів стало прийняття Закону "Про початкову школу" від 5 березня 1834 р., статтями 6 і 65 якого передбачалося створення перших педагогічних училищ з підготовки педагогічних кадрів для початкової ланки освітньої галузі. Перше педагогічне училище було засновано в 1834 р. в м.Науплія, але через рік (1835 р.) його було переведено в Афіни. Навчання тривало два роки, зарахування відбувалось на основі вступних іспитів. Навчальний план 1835 р. включав такі дисципліни: давньогрецька та новогрецька мови, релігія, геометрія, географія, історія, каліграфія, музика, гімнастика. У 1873 р. було додано педагогіку та введено педагогічну практику, у 1840 р. – фізику, 1844 р. – агрономію, 1856 р. – палітурну справу [1, с. 28].

У зв'язку з тим, що випускники Афінського педагогічного училища, навіть до його ліквідації у 1864 р., не могли задовольнити потребу країни у вчительських кадрах, у 1844 р. було вирішено офіційно визнавати вчителями початкової школи церковних дяків та інших людей, які володіли елементарними навичками читання і письма. Так з'явилась нова категорія вчителів – так звані "вчителі грамоти" (γραμματοδιδάσκαλοι), які не мали спеціальної педагогічної освіти [3, с. 1510]. Першу спробу якісно підвищити професійний рівень останніх було зроблено в 1891 р. Так, Королівським Наказом № 1 від 1891 року визначалось: "Для того, щоб працювати

[1] Метод взаємонавчання (αλληλοδιδακτική μέθοδος) базується на тому, що сильні учні або учні старших класів навчають менш здібних та слабкіших або учнів молодших класів під керівництвом одного вчителя [5, с. 59].

вчителем грамоти необхідно: 1) свідоцтво про закінчення грецької школи[2], або церковної, або зразкової початкової школи; 2) досягнення шістнадцятирічного віку; 3) проходження педагогічної практики у початковій школі протягом чотирнадцяти днів" [1, с. 38]. Ті особи, які на той час вже працювали вчителями грамоти і не виконали розпоряджень Наказу, мали бути звільнені зі своєї посади.

У 1892 р. в Греції з'явились вчительські школи (Υποδιδασκαλεία). Необхідність їх заснування була продиктована намаганням держави замінити вчителів грамоти, які відзначались досить низьким професійним рівнем через відсутність спеціальної освіти, вчителями, які мали б принаймні елементарні знання з педагогіки. Загалом у країні функціонувало шість вчительських шкіл з терміном навчання – один рік. Правом вступу користувались випускники грецької школи. Навчальний план передбачав засвоєння студентами таких дисциплін, як релігія, грецька мова, історія Греції, географія, арифметика, педагогіка, спів, каліграфія, малювання, гімнастика, педагогічна практика. У вчительських школах однакова увага приділялася вивченню спеціальних дисциплін (38,1%) та вивченню педагогіки разом з педагогічною практикою (31,8%), причому на теоретичний курс з педагогіки відводилось лише 9,5% від загального навчального часу, а педагогічній практиці – 28,6%. Тобто, головною метою педагогічного курсу була практична підготовка майбутніх учителів до викладацької діяльності. Предметам естетичного й фізичного виховання відводилось 23,8% навчального часу [1, с. 55-56].

Випускники вчительських шкіл, на відміну від випускників педагогічних училищ, призначались на роботу лише до сільських шкіл, в яких населення не перевищувало 200 осіб. У 1915 р. вчительські школи було ліквідовано, а їх випускникам була надана можливість після певних усних і письмових іспитів отримати диплом випускника педучилища.

Після ліквідації Афінського педагогічного училища в 1864 р. і до відновлення його діяльності в 1878 р. у Греції чотирнадцять років не було жодного державного навчального закладу з підготовки вчителів для початкової школи. Тому, деякі приватні організації своїми силами намагались виправити становище. Так, Товариство друзів освіти (Φιλεκπαιδευτική Εταιρία) в 1867 р. створило й утримувало за власний кошт педагогічну школу для дівчат, а Товариство розповсюдження грецької грамоти і науки (Ο Σύλλογος προς διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων) в 1871р. виділило стипендію трьом випускникам грецької школи для навчання в Германії. У 1874 р. це ж Товариство створило педагогічну школу для юнаків в Афінах з терміном навчання шість років та в Салоніках з терміном навчання – три роки. Керівництво цими школами очолили стипендіати, що повернулись з Германії і які розповсюджували в Греції педагогічні ідеї німецького педагога Й.Гербарта. Педагогічні погляди останнього, зокрема вчення про чотири стадії процесу навчання і проведення уроку, про значення інтересу в процесі навчання набули у Греції такої популярності, що система навчання Й.Гербарта офіційно застосовувалась у всіх типах навчальних закладів, у тому числі і в педагогічних, у період з кінця XIX до 30-х років XX століття. Педагогічна система Й.Гербарта застосовувалась на противагу методу взаємонавчання, ефективність якого почала піддаватись сумніву ще з 70-х років XIX століття [5, с. 68-73].

Таким чином, від моменту становлення національної грецької системи освіти (1821 р.) і до 30-х років XX століття в країні чітко простежувалась тенденція використання зарубіжного досвіду організації освіти, зокрема педагогічної, що виявилось у повному застосуванні (калькуванні) того чи іншого педагогічного методу чи системи (метод взаємонавчання, педагогічна система Й. Гербарта) без врахування національних особливостей та традицій у сфері виховання і навчання.

У 1878 р. педагогічні школи для дівчат та юнаків було скасовано і знову розпочало свою діяльність Афінське педагогічне училище з терміном навчання – три роки. Правом вступу користувались випускники першого класу гімназії і схема навчання становила 4+3+1+3 (чотири роки – початкова школа, три роки – грецька школа, один рік – гімназія, три роки – педагогічне училище). Навчальний план Афінського педагогічного училища включав три групи дисциплін: спеціальні предмети, яким відводилось 62,0 % від загального навчального часу, педагогічні дисципліни, які обіймали 18,6% та предмети з творчого і фізичного виховання – 19,4%.

У 1880 р. було створено ще два педагогічні училищі у м.Тріполіс та на о.Керкіра, а у 1882 р. – у м.Ларіса. Таким чином, на 1882 р. у Греції функціонували чотири педагогічні училища з трирічним терміном навчання. Але у 1905 р. педучилища у Тріполісі, Ларісі та на о.Керкіра припинили свою діяльність у зв'язку з мізерним фінансуванням, і лише Афінське педагогічне училище продовжило роботу з підготовки вчителів. У 1910 р. тривалість навчання було подовжено ще на один рік. На перший курс зараховувались випускники другого класу гімназії; схема навчання становила: 4+3+2+4 (4 роки – початкова школа, 3 роки – середня, 2 – гімназія, 4 – педагогічне училище). У навчальному плані Афінського педучилища головна увага приділялась викладанню спеціальних дисциплін, яким відводилось 51,9% від загального навчального часу. Друге місце посідали предмети естетичного і фізичного виховання – 30,6%, і найменше часу приділялось педагогічній підготовці – 17,5%.

У 1914 році згідно з Законом № 381 від 1914 р. було збільшено кількість педагогічних училищ, але термін навчання знову було зменшено до трьох років. На перший курс зараховувались випускники другого класу

[2] Грецька школа (Ελληνικό Σχολείο) – тип навчального закладу у Греції, до якого вступали випускники початкової школи. Термін навчання становив три роки.

чотирирічної та третього класу шестирічної гімназії. Таким чином можливі схеми навчання в країні становили: 4+3+2+3 (чотири роки – початкова школа, три роки – середня, два – гімназія, три – педагогічне училище для регіонів Греції, де функціонувала чотирирічна початкова школа та чотирирічна гімназія) та 6+3+3 (6 років – початкова школа, 3 роки – гімназія, 3 роки – педагогічне училище для регіонів Греції, де функціонувала шестирічна початкова школа і шестирічна гімназія).

У трирічних педагогічних училищах найбільша частка навчального часу припадала на засвоєння спеціальних дисциплін – 50% в училищах для юнаків і 50,4% в училищах для дівчат. Друге місце посідали предмети з естетичного й фізичного виховання – 32,5% для юнаків і 32% для дівчат. Педагогічній підготовці разом з педагогічною практикою відводилось 17,5% для юнаків і 17,6% для дівчат [1, с. 70].

На основі цього ж Закону були створені педучилища з терміном навчання один рік для випускників гімназій. Рішення про створення однорічних педагогічних училищ було продиктовано тим, що після Балканських воєн (1912-1913 рр.) Греція повернула собі такі території, як Македонія, Фракія, Епір, острови Егейського моря, відтак збільшивши свою площу і населення удвічі. Це в свою чергу викликало гостру проблему нестачі вчительських ресурсів, і з метою короткотривалої підготовки вчителів було створено три однорічні педагогічні училища в Афінах, Салоніках і Флорінах. На перший курс зараховувались без вступних іспитів випускники гімназій віком до 25 років. Вважаючи, що загальну освіту студенти отримали у гімназії, навчальний план однорічних педагогічних училищ містив лише предмети психолого-педагогічного та естетичного циклу [1, с. 61-63].

Але, більшість учених-педагогів виступали проти діяльності цих навчальних закладів, обґрунтовуючи це тим, що така короткотривала підготовка не може вважатись якісною. І Законом 381 від 1914 р. однорічні педагогічні училища було трансформовано на так звані “класи” при усіх педагогічних училищах країни, які за своєю суттю були курсами підвищення кваліфікації для працюючих учителів тривалістю один рік [1, с. 63].

Після Малоазійської війни (1922 р.) Греція прийняла величезну кількість (приблизно 1,5 мільйони) біженців, що знову викликало потребу в збільшенні вчительських ресурсів. У зв’язку з цим Законодавчою Постановою від 27.07.1923 року було скасовано однорічні “класи” – курси підвищення кваліфікації і створено сім однорічних педагогічних училищ з метою короткотривалої педагогічної підготовки вчителів для початкових шкіл. Навчальний план новостворених однорічних педагогічних училищ, як і в 1913 р., не включав загальноосвітні дисципліни, а охоплював лише предмети психолого-педагогічного циклу, педагогічну практику та естетичне й музичне виховання [4, с. 1744]. Проіснували однорічні педучилища до 1929 р.

Окрім трирічних та однорічних педагогічних училищ на основі Закону 3182 від 1924 р. було створено педагогічні училища з терміном навчання п’ять і шість років. П’ятирічні училища працювали в Старій (материковій) Греції, в той час, як шестирічні діяли в Новій Греції (Македонія, Кріт, острова Егейського моря). Відповідно схема навчання становила: 4+3+5 (4 роки – початкова школа, 3 роки – гімназія і 5 років – педагогічне училище) і 6+6 (6 років – початкова школа і 6 років – педагогічне училище). Тобто загальна кількість років навчання у Старій і Новій Греції становила дванадцять.

У п’ятирічних педагогічних училищах більша частка навчального часу припадала на вивчення спеціальних дисциплін – 58,2%, на вивчення предметів естетичного і фізичного виховання відводилось 28,2%, на педагогічну підготовку – 13,6%. Так само і в шестирічних педучилищах основна увага приділялась вивченню спеціальних предметів – 61,7%, предметам естетичного і фізичного виховання відводилось 28,3%, педагогічній підготовці – 10,0% [1, с. 76-78].

Але таке розмаїття організації і структурування навчального процесу в педагогічних училищах призвело до виникнення ряду проблем, однією з яких вважався різний рівень підготовки, що отримували випускники. Реформою 1929 р. найкращим типом було визнано п’ятирічне педагогічне училище. Прихильники цього типу аргументували свій вибір тим, що підготовка справжнього вчителя-педагога (наукова освіта, підготовка до викладання технічних предметів та музики, педагогічна майстерність та ін.) можлива лише за умов тривалого навчання. Таким чином, на основі Закону 4368 від 1929 р. всі одно- і багаторічні педагогічні училища було реорганізовано у п’ятирічні, основною метою чого було забезпечення поєднання загальної та професійної підготовки майбутніх учителів. У Старій і Новій Греції була створена єдина система загальної середньої освіти: шестирічна початкова школа і шестирічна гімназія. На перший курс педагогічного училища приймались випускники другого класу шестирічної гімназії, і схема навчання становила: 6+2+5 (6 років – початкова школа, 2 роки – гімназія, 5 років – педагогічне училище) [2, с. 198].

Але, після того, як біль-менш стабілізувалась діяльність цих навчальних закладів, було прийнято рішення про їх ліквідацію та створення педагогічних академій з дворічним терміном навчання.

Висновки… Отже, розвиток професійної підготовки вчителя початкових класів у Греції у досліджуваний період (1824-1933 рр.) прямо залежить від тих соціокультурних, економічних, політичних умов, у яких на той час перебувала країна. Діяльність навчальних закладів з підготовки вчителів початкової школи упродовж цілого століття була досить нестабільною у зв’язку зі складним політичним й економічним становищем Греції. Постійно змінювався тип навчального закладу, роки навчання, зміст професійної підготовки. Єдине, що залишалось

незмінним, – це панування спеціальних дисциплін над педагогічними й надання особливої уваги естетичній і фізичній підготовці. Щодо перспектив подальших розвідок у даному напрямку, то наукового вирішення потребують питання організації професійної підготовки вчителів середньої школи з моменту створення першого педагогічного навчального закладу в Греції (1824 р.).

Література

1. Αντωνίου Χ. Η εκπαίδευση των Ελλήνων δασκάλων (1828 – 2000). / Χ. Αντωνίου. – Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, 2002. – 482 σ. – Βιβλιογραφία: σ. 439–463.
2. Ευαγγελόπουλος Σ. Ελληνική εκπαίδευση / Σ. Ευαγγελόπουλος. – Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, 1998. – Τ. Β. – 322σ.
3. Πυριωτάκης Ι. Διδασκαλικό επάγγελμα / Ι. Πυριωτάκης // Ψυχο-Παιδαγωγικό Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό. – Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, 1989. – Τ. 3. – Σ. 1508–1511.
4. Χάρης Κ. Εκπαιδευτικών εκπαίδευση και επιμόρφωση στην Ελλάδα: βασική κατάρτιση των δασκάλων και νηπιαγωγών / Κ. Χάρης // Ψυχο-Παιδαγωγικό Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό. – Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, 1989. – Τ. 3. – Σ. 1743–1746.
5. Χατζηστεφανίδης Θ. Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης (1821-1986) / Θ. Χατζηστεφανίδης. – Αθήνα : Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα, 2005. – 416 σ.

Анотація

У статті характеризується мережа педагогічних навчальних закладів Греції з підготовки вчителів початкових класів у період з 1824 по 1933 рр., аналізуються зміни в теорії та практиці названої підготовки.

Аннотация

В статье характеризуется сеть педагогических учебных заведений Греции по подготовке учителей начальных классов в период с 1824 по 1933 гг., анализируются изменения в теории и практике названной подготовки.

Подано до редакції 8.04.2009.

© 2009

Лещенко Н.А.

ЗДОРОВ'Я ЯК ЦІННІСТЬ В ІСТОРІЇ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Поняття "здоров'я" відображає одну із фундаментальних характеристик людського існування. Переосмислюючись людиною на етапах вікового дозрівання, воно залишається її універсальною цінністю. Універсалізація останньої пояснюється тим, що саме здоров'я як стан особистості дозволяє людині реалізувати фізичні, духовні та соціальні можливості, розкриваючи тим самим багатогранність власного потенціалу.

Аксіологічна картина здоров'я змінювалася разом із зміною культури, способу виробництва, природничої картини світу та ін. І без її сутнісного осмислення в контексті історико-культурного поступу не можливо зрозуміти характер взаємовідносин людини зі світом, як і визначитися щодо пріоритетності у формуванні майбутніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.... Проблема здоров'я та здорового способу життя була предметом дослідження науковців різних галузей знань: філософської (Є.Кудрявцева, Ю.Лісіцина), психологічної (В.Ананьєв, С.Шапіро), медичної (Г.Апанасенко, В.Волков,), соціальної (В.Климова, О.Яременко).

У педагогічних доробках дефініція здоров'я розглядалася в контексті систем фізичного (Т.Андрющенко, Е.Вільчковський, М.Єфименко, Н.Денисенко, О.Дубогай) та валеологічного (О.Іванашко, С.Свириденко, С.Юрочкіна) виховання школярів та дошкільників.

Особливості становлення фізичного виховання дошкільників представлені у Т.Пантюк, А.Чаговець; особистості – А.Окопного, А.Приходько та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – дослідити становлення категорії здоров'я як пріоритетної мети у вихованні дошкільника в історичному контексті.

Виклад основного матеріалу дослідження... Аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури засвідчив, що питання тілесно-духовного стану людини, формування здорового способу життя супроводжували увесь шлях людської цивілізації. Особливості змістового наповнення категорії "здоров'я" обумовлювалися специфікою розвитку системи фізичного виховання й невіддільні від неї.

Так, в первіснообщинному суспільстві дітей вправляли в силі та витривалості. Однак беззахисність людини перед силами природи сприяла залежності їхнього тілесний стану від впливу містичних явищ, що накладало релігійний відтінок на заходи із охорони здоров'я.

Поступове опанування людиною оточуючого світу надає визначеності її діяльності. Усвідомленість виявляється і щодо збереження та зміцнення здоров'я. Як відмічає Е.Вайнер, "на смену инстинкту заботы о потомстве возникает механизм социальной защиты детей, выражавшийся в удлинении периода детства,